

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1984/4

Karar Sayısı : 1984/9

Karar Günü : 20/9/1984

R.G. Tarih-Sayı :21.02.1985-18673

İtiraz yoluna başvuran : Antalya Asliye 1. Hukuk Mahkemesi.

İtirazın konusu : 17 Şubat 1926 günlü, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 506. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülerek iptali istenmiştir.

I - OLAY :

Miras bırakan 29/6/1979 günü ölmüş, mirasçı olarak, dört çocuğu kalmıştır.

Miras bırakan sağlığında 15/12/1970 günü, 11400 metre kare yüzölçümündeki tarlasını iki oğluna 1500 lira; 11500 ve 9300 metre kare yüzölçümündeki diğer iki tarlasını da bu oğullarından birisine 1500 lira bedelle satmıştır.

Miras bırakanın ölümünden sonra iki mirasçısı tarafından, bu tarlaları satın alan öteki mirasçılara karşı, 13/5/1880 günlü dilekçeyle Antalya Asliye 1. Hukuk Mahkemesi'nde Türk Medeni Kanunu'nun 507/4. maddesi uyarınca, tenkis davası açılmıştır.

Mahkemece görevlendirilen bilirkişi, terekeye giren tüm taşınmaz malların değerlerini saptayan bir rapor düzenlemiştir. Bu rapordaki veriler esas alınarak düzenlenen ikinci bir bilirkişi raporunda : Miras bırakanın sağlığında davalılara satış şeklinde göstererek temlik ettiği taşınmaz malların satış bedelleriyle rayiç bedelleri arasında önemli farklar bulunduğu; temlikin saklı pay kurallarını ihlal amacıyla yapıldığı; bu temlikler nedeniyle davacıların saklı paylarına tecavüz edildiği; olayda Türk Medeni Kanunu'nun 506. maddesini uygulama olanağı bulunduğu belirtilmiştir.

Taşınmaz malların paylaşılmasına olanak bulunup bulunmadığının saptanmasının mahkemece bilirkişilerden istenmesi üzerine düzenlenen raporda, dava konusu taşınmazların 1605 sayılı Kanunun 7 ve 8 inci maddelerine ilişkin yönetmelik hükümleri karşısında bölünemeyecekleri bildirilmiştir.

Davalılar vekilinin esasa ilişkin istemini içeren 24/3/1983 günlü yazıda "...gerek 507/4. maddesinin koşulları olmadığı yani saklı pay kurallarını bertaraf etmek amacıyla yapılan bir temlikin olmadığı ve gerekse tasarruf nisabını aşan bir temlikin olmadığı gözetilerek davanın reddine karar verilmelidir.

Meğer ki, mahkeme bunlara rağmen 507/4. madde şartları bulunduğunu ve tasarruf nisabının aşıldığı kanaatini taşıyorsa, her bir taşınmazın ayrı ayrı bölünemeyeceğini taşınmazları şüyu olarak taraflar adına tescil edilmesinin mümkün olmadığı (yani herkesin bağımsız tapuya bağlanması koşulunun olayda bulunmadığı) .. sunulan Yargıtay kararları

gözetilerek talebin murisin ölüm tarihindeki bedele dönüştürülmesi suretiyle - ki bu bedeli ödemeye hazırız - aynen gayrimenkulün tenkisen iadesine ilişkin talebin reddine karar verilmesini..." denilmektedir.

Davacılar vekilinin 26/12/1983 günlü oturumda Medeni Kanunun 506. maddesinin Anayasa'nın 35. maddesine aykırı olduğunu öne sürmesi üzerine Anayasa'ya aykırılık savını ciddi bulan Mahkeme, 12/3/1984 günlü oturumda Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaya karar vermiş ve bu konudaki gerekçeli kararıyla birlikte dosyadaki belgelerin onanlı örneğini bir karar vermek üzere Anayasa Mahkemesi'ne yollamıştır.

III - YASA METİNLERİ :

A - İtiraz konusu yasa hükmü :

17 Şubat 1926 günlü, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 506. maddesi şöyledir :

"Madde 506 - Kıymetine noksan gelmeksizin taksimi kabil olmayan muayyen bir mal vasiyet edilip de işbu vasiyet tenkise tabi olursa; lehine vasiyet yapılan kimse, dilerse tasarruf nisabı miktarını nakden alır, dilerse tenkisi lazım gelen miktarın kıymetini verip o malı talep eder."

B - Dayanılan Anayasa kuralı :

"Madde 35 - Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz"

IV - İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca Ahmet H. Boyacıoğlu, H. Semih Özmert, Necdet Darıcıoğlu, Nahit Saçlıoğlu, Hüseyin Karamüstantikoğlu, Kenan Terzioğlu, Yılmaz Aliefendioğlu, Yekta Güngör Özden, Orhan Onar, Muammer Turan, Mehmet Çınarlı, Selahattin Metin, Servet Tüzün, Mahmut C. Cuhruk ve Osman Mikdat Kılıç'ın katılmalarıyla 12/4/1984 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oy birliğiyle karar verilmiştir.

V - ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin rapor, mahkemenin gerekçeli başvurma kararı ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen yasa hükmü, dayanılan Anayasa kuralları, bunlarla ilgili yasama belgeleri ve öteki metinler incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A - İtiraz konusu kuralın incelenmesi :

İtiraz konusu yasa kuralının Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilmesi için, önce yasa hükmünün anlamının incelenmesi, içeriği ve kapsamının açıklıkla ortaya konulması gerekmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nun Ondördüncü Babının "müteveffa tarafından yapılan tasarrufların iptal ve tenkisi başlıklı Altıncı Fasilında yer alan, 502-504 üncü maddelerle tenkis davasının koşullarını, 505-511 inci maddelerle tenkisin hükümlerini düzenleyen kurallar getirilmiştir. "Muayyen bir şeyin vasiyeti" kenar başlıklı 505. madde uygulamayı kimi koşulların gerçekleşmesine sağlamıştır.

Bu koşullardan ilki belirli bir mal vasiyet edilmiş olmasıdır. "Vasiyet", "Muayyen malda tasarruf gibi terimlerle de ifade edilen belirli mal vasiyeti Türk Medeni Kanunu'nun 464. maddesinin ilk fıkrasında açıklandığı gibi, bir kimsenin ölüme bağlı bir tasarrufla başka bir kimseye, onun mirasçı nasbetmeksizin, belirli kazandırılmalarda bulunmasıdır.

Belirli mal vasiyetiyle tasarruf nisabının aşılması ve vasiyet edilen malın değeri eksilmeksizin paylaşılmasına olanak bulunmaması durumunda uygulanacak kural, Türk Medeni Kanunu'nun itiraz konusu 506. maddesinde öngörülmüştür. Maddede belirli bir mal vasiyetinden söz edilmekle birlikte, koşulları varsa sağlar arasında yapılan temliklerde de bu kuralın uygulanacağı öğretide ve uygulamada kabul edilmektedir. Medeni Kanunun 507. maddesinde, "Mahfuz hisse kaidelerini bertaraf etmek kasdıyla yapıldığı aşikar olan temliklerin de ölüme bağlı teberrular gibi tenkise tabi olduğu belirtildiğine göre, bu gibi durumlarda; tenkis hükümlerini düzenleyen kurallardan birisi olan 506. maddenin de uygulanması doğaldır. Nitekim, itiraz yoluna başvuran mahkemenin elindeki davada sağlar arası temlik söz konusudur. Miras bırakan sağlığında dava konusu taşınmaz mallarını davalılara satmıştır. Yapılan bilirkişi incelemesi, satılan taşınmaz malların satış bedelleri ile rayiç bedelleri arasında önemli farklar bulunduğunu, temlikin saklı pay kurallarını ortadan kaldırmak amacı ile yapıldığını açığa çıkarmıştır. Böylece, ilk planda Türk Medeni Kanunu'nun 507. maddesinin 4. bendinin, taşınmaz malın paylaşılmasına olanak bulunmaması nedeniyle de, itiraz konusu 506. maddenin uygulanması söz konusu olmuştur.

İtiraz konusu kuralın öngördüğü bir başka koşul, vasiyet edilen malın paylaşılmasına olanak bulunmamasıdır. Bu duruma vasiyet edilen malın niteliği, yasal düzenleme ya da malın paylaşılması değerinin eksilmesine neden olabilir.

Yapılan vasiyetle saklı paya tecavüz edilmiş olması da itiraz konusu kuralın uygulanması için gerekli koşullardan birisidir. Bir kimsenin ölümünde malvarlığının, hak ve borçlarının kimlere geçeceği konusunu düzenleyen miras hukukunda iki temel sistem vardır :

Kişiyi koruyan ve mülkiyet hakkına ağırlık veren sistemde kişiye, sağlığında olduğu gibi ölümünden sonrası için de malları üzerinde özgürce tasarruf edebilme, mirasçılarını dilediği gibi seçme hakkı tanınır. Bu sistemde de yasal mirasçılar vardır. Ancak, mirasın onlara geçmesi miras bırakanın bu konuda tasarrufta bulunmamasına bağlıdır.

Aileyi koruyan ve miras hakkına ağırlık veren sisteme göre, kişinin ölümüyle tüm malvarlığı kendiliğinden ailesine, kanunda belirtilen yakınlarına geçer. Kişinin malvarlığının ölümünden sonra kime ait olacağı konusunda tasarrufta bulunmaya hakkı yoktur.

Bu görüşlerden hiçbirisi, herhangi bir hukuk sisteminde uzun süre katı bir biçimde uygulanma olanağı bulamamıştır. Bugün tüm ülkeler bu sistemlerden birisini esas alıp, diğer görüşlerden de geniş ölçüde etkilenecek miras hukukuna ilişkin kuralları belirlemişler; kişinin sağlığında malvarlığı üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunma hakkı ile miras bırakanın tasarrufları sonucu yakınlarının mirastan yoksun kalıp, ekonomik koşullarının ağırlaşmasını

önlemek gereğini uzlaştırmaya çalışmışlardır. Bu yapılırken, temel ilke olarak hangi sistemin benimsendiği konusu, pratik sonuçlar doğuracak niteliktedir.

Kişiyi ve mülkiyet hakkını ön planda tutan görüşe ağırlık veren ülkelerin medeni kanunlarında, miras bırakanın malları üzerindeki tasarruf yetkisi asıldır. Mirasın yasanın öngördüğü kişilere intikali miras bırakanın bu konuda tasarrufta bulunmamış olmasına bağlıdır. Kuşkusuz bu sistemde de miras bırakanın malvarlığının belli oranları mirasçılar yararına onun tasarruflarına karşı korunmuştur. Ancak bu olgu, mirasçılara miras bırakanın malvarlığının akıbetini tayin konusundaki iradesini değiştirme yetkisi vermez. Mirasçılar saklı paylarının değerleri oranında tereke alacaklısı olurlar ve bu miktarı isteme konusunda alacak hakları doğar.

Saklı pay sistemi olarak da anılan bu sisteme karşılık aileyi koruyan ve miras hakkına ağırlık tanıyan tasarruf nisabı sisteminde, miras bırakanın ölümüyle malvarlığının kanuni mirasçılara intikal edeceği ve Saklı pay sahibi mirasçıların kendiliğinden mirasçı sıfatını kazanacakları genel ilke olarak kabul edilmektedir. Bu sistemde, saklı pay, alacak hakkı almayıp ayrı bir haktır. Bu hakka tecavüzün yaptırımı, miras bırakanın tasarrufunun yasal sınırlara indirilmesinin ve saklı payın tereke mallarından aynen verilmesinin sağlanmasıdır. Bu sistemde de miras bırakana malvarlığının belli oranı üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi tanınmıştır. Ancak, tasarruf yetkisi istisnai niteliktedir ve yararına tasarrufta bulunulan kimse için aynı hak yaratmaz.

Türk Medeni Kanunu'nun temel, ilke olarak hangi sistemi benimsediği konusunda değişik görüşler vardır. Bir görüşe göre, Medeni Kanun aileyi korumak ilkesinden hareketle tasarruf nisabı sistemini esas almıştır. Karşı görüş yanlıları Medeni Kanunun kişiyi koruyan saklı pay sistemini benimsediğini savunurlar. Üçüncü bir görüşe göre, kimi durumlarda bu sistemlerden biri, kimi durumlarda diğeri esas alınarak bu iki görüş uzlaştırılmış, karma bir sistem getirilmiştir.

Açılan tenkis davasında vasiyet olunan şeyin kıymetine noksan gelmeden bölünmesine olanak bulunmadığının anlaşılması durumunda Medeni Kanunun 508. maddesi kendi yararına vasiyet yapılan kimseye seçme hakkı tanımaktadır. Bu kişi dilerse tasarruf nisabı miktarını para olarak alacak, dilerse indirim gereken miktarın değerini ödeyip o malı isteyecektir. Seçme hakkı kamu düzenini ilgilendirmediğinden, miras bırakan bu hakkı saklı pay sahibi mirasçılara bırakabileceği gibi kendisi de kullanabilir. Seçimlik hak yenilik doğuran haklardandır. Bu hakkın sonuç doğurması için ilgilinin irade beyanını tek taraflı olarak, belli bir biçime bağlı olmaksızın, belirtmesi yeterlidir.

B - Anayasa yönünden inceleme :

İtiraz konusu kuralın Anayasanın 35. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmektedir. Maddeye göre "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz Bu kuralın gerekçesinde mirasla ilgili olarak :

"Maddede mülkiyet ve miras hakları, diğer temel haklar gibi ve onlar derecesinde düzenlenmiş ve Anayasa güvencesine bağlanmıştır."

"Miras hakkı, mülkiyet hakkının bir devamıdır, özel bir şeklidir. Bu nedenle mülkiyet ve miras aynı maddede ard arda düzenlenerek Anayasal güvence altına alınmıştır."

"Miras hakkının ağır vergilendirme yolu ile muhtevassız hale getirilmesi, miras hakkının ortadan kaldırılması önlenmek istenmiştir." denilmektedir.

Miras hakkının yerleşmiş bir kurum olarak niteliğinin bilinmesi nedeniyle Anayasada konu fazla işlenmemiş, ayrıntılar Kanun'a bırakılmıştır. Miras hakkı, miras bırakacak olana, ölümünden sonra malvarlığının kanunda belirtilen yakınlarına ya da belli ölçüde kendi seçeceği kişilere; aile bireylerine, yakınlarının ölümü halinde malvarlığının, en az kanunda öngörülen ölçülerde, kendilerine geçeceği yolunda güvence sağlar. Bu genel kavram içinde, miras hakkı bir yandan, mülkiyet, öte yandan aile kurumuyla ilişkilidir. Mirasın mülkiyet ve aile kurumlarıyla olan bu ilişkileri, kendi aralarında çekişme içindedir. Mülkiyet kurumu, kişinin ölümünden sonrası için de malvarlığı üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilmesini gerektirirken, ailenin korunması kavramı, aile üyelerinden birisinin ölümü halinde malvarlığının diğer üyelere geçmesini gerektirir. Medeni Kanun'un itiraz konusu 506. maddesinin uygulanacağı durumlar bu çelişkinin tipik örnekleridir.

Miras bırakan mülkiyet hakkının kendisine tanıdığı tasarruf yetkisini kullanarak, bölünmesi halinde değeri düşecek bir malı vasiyet etmiştir. Yapılan bu vasiyetle tasarruf nisabı aşılmışsa, malın paylaşılmasına da olanak bulunmadığına göre, durum ne olacaktır'

Bu konuda değişik olasılıklar düşünülebilir : Mirasçılara seçimlik hak tanımak; kendi yararına bu tür mal vasiyet edilen kişiye seçimlik hak tanımak; vasiyet konusu malı satıp bedelini paylaşmak.

Medeni Kanun, y ararına vasiyet yapılan kişiye seçimlik hak tanıyarak, bir yandan miras bırakanın iradesine uyulmasını, öte yandan mirasçılarının saklı paylarının korunmasını sağlamaya çalışmıştır. Maddenin öngördüğü sistem eleştirilip daha değişik bir yöntem önerilebilir. Ancak, bu eleştirilerin Anayasaya uygunluk denetimini etkilemeyeceği tabiidir.

Anayasamızın 35. maddesi en az miras hakkı kadar mülkiyet hakkını da güvence altına almıştır. Maddenin gerekçesinde de belirtildiği gibi Miras hakkı, mülkiyet hakkının bir devamıdır Öncelikle mülkiyet hakkı tanınıp güvence altına alınmalıdır ki, miras hakkından söz edilebilsin. Mülkiyetin asıl hak olmasına, miras hakkının mülkiyetin bir uzantısı, bağımlısı niteliğinde bulunmasına göre mülkiyet hakkı, en az miras hakkı kadar, gereksiz sınırlandırmalara karşı korunmalıdır. Durum böyle olunca, miras hakkını sağlamak amacıyla da olsa, mülkiyet hakkının aşırı ölçüde sınırlandırılması bu hakkı kullanılmaz duruma getirir.

Öte yandan, belirli mal vasiyet edilen kişiye 506. maddenin öngördüğü seçimlik hakkın tanınmasıyla miras hakkının zedelendiği ileri sürülebiliyorsa; miras bırakanın iradesine karşın, vasiyet edilen malın iadesi ve böylece seçimlik hakkın mahfuz hisse sahiplerince kullanılmasıyla da mülkiyet hakkının zedeleneyeceği iddia edilebilir. İtiraz konusu. kural bu iki karşıt yararı dengelemek amacıyla kanun koyucunun yaptığı bir tercihin ifadesidir.

Medeni Kanun'un 506. maddesinin uygulanacağı durumlarda, saklı paylarına tecavüz edilen mirasçılara aynı bir hak tanınmayıp şahsi bir hak tanındığından hareketle de 506. maddenin Anayasaya aykırı olduğu sonucuna varılamaz. Anayasamızda, miras konusunda aileyi koruyan sistemin benimsendiği yolunda herhangi bir belirti bulunmamaktadır. Anayasanın "ailenin korunması" başlıklı 41. maddesine dayanarak da böyle bir sonuca erişme olanağı yoktur. Esasen Anayasalar bu tür ayrıntılarla ilgilenmezler. Medeni Kanun'da bile bu konuda açıkça bir seçim yapılmamış, zaman zaman sistemlerden birine ya. da diğerine ağırlık verilmiştir. Anayasamızda genel bir ifade ile, herkesin mülkiyet ve miras hakkı vardır biçiminde

belirtilen bu hak, miras bırakmak ve mirastan yararlanmak haklarını kapsadığı gibi belli ölçüde mirasçı atamak ya da mallarını vasiyet etmek hakkını da kapsar. İtiraz konusu madde miras hakkının değişik yönlerini uzlaştıran bir kural getirmiştir.

Seçimlik hakkın yalnızca bir tarafa verilmesi, bu hakkın doğası gereği olduğuna göre, itiraz konusu kuralın eşitlik ilkesine aykırı olduğu da söylenemez. Kaldı ki, bu hakkın davacıya verilmesi aynı sakıncayı doğuracak, para değerinin düşmesinin sonuçlarına bu kez davalı katlanmak zorunda kalacaktır.

Davaların uzun sürmesi ve hızlı enflasyon nedeniyle, 506. maddenin uygulandığı durumlarda, davalıların haklarından fazlasını alırlarken davacıların haklarını alamadıkları bir gerçektir. Ancak, buna dayanarak itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu söylenemez. Enflasyonun bu tür sonuçlar doğurması tenkis davalarına özgü olmayıp, tüm alacak borç ilişkilerinde kendisini gösterir. Borcun doğduğu anla, ödendiği an arasında paranın değeri çoğu kez önemli ölçüde düşmekte, alacaklılar için haksız sonuçlar doğmaktadır. Bu duruma rağmen, tüm bu alacak borç ilişkilerinin Anayasayla tanınan belli hakları zedelediği sonucuna varılamaz. Kaldı ki, ne davaların uzun sürmesi, ne enflasyon hızındaki artış itiraz konusu kurala bağlanamaz. Aksine, itiraz konusu kural, diğer pek çok alacak borç ilişkisi gibi enflasyondan etkilenen durumundadır. Normal dönemlerde olağan sonuçlar veren bu kural, kendi dışındaki yüksek enflasyon olgusunun etkisiyle amaçlanmayan sonuçlar verebilmektedir. Ancak bunu itiraz konusu kurala bağlamak olanağı yoktur.

VI - SONUÇ:

17 Şubat 1926 günlü, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 506. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine,

20/9/1984 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu	H. Semih Özmert	Necdet Darıcıoğlu
Üye	Üye	Üye
Hüseyin	Kenan Terzioğlu	Yılmaz Aliefendioğlu
Karamüstantikoğlu		
Üye	Üye	Üye
Yekta Güngör Özden	Orhan Onar	Muammer Turan
Üye	Üye	Üye
Mehmet Çınarlı	Selahattin Metin	Servet Tüzün

Esas Sayısı : 1984/4
Karar Sayısı : 1984/9

Üye

Mahmut C. Cuhruk

Üye

Osman Mikdat Kılıç

Üye

Mithat Özok